

ПРОБЛЕМА БІДНОСТІ І СОЦІАЛЬНОЇ ІЗОЛЯЦІЇ

Бідність являється значною проблемою як сучасності, так і минулих століть. В науці досі не існує єдиного підходу до трактування поняття «бідності», проте існує широкий спектр різних наукових доробок соціального та економічного напрямку на дану тему.

Відповідно Указу Президента України від 15 серпня 2001 року, бідність було визначено як нестачу коштів, в наслідок чого неможливість підтримувати такий спосіб життя, який притаманний суспільству в якому людина перебуває на даний період часу. Також, бідність можна розуміти як складну життєву ситуацію людини, що настала внаслідок нестачі коштів в призвела до неможливості підтримувати той рівень життя, який в даному суспільстві вважається за мінімально достатній. А це в свою чергу означає, що людина не тільки не може задовольняти свої фізіологічні потреби, а саме їсти хорошу здорову їжу, пити фільтровану воду, мати здоровий сон, а й в такому випадку не може задовольнити ряд інших звичайних для люди середнього і вище класів потреби, серед яких безпека (здоров'я, майна, минутного), соціальні потреби (потреба в дружбі, сім'ї). Особа, що знаходиться на найнижчій сходинці в ієрархії добробуту, фактично не може досягти рівня самовираження, самоактуалізації та саморозвитку. Адже головним завданням для такої особи є забезпечення першого рівня потреб за теорією А. Маслоу – фізіологічних [2].

До найбільш об'єктивних ознак бідності варто віднести: відсутність стабільного доходу у сім'ї або дуже низький сукупний дохід; відсутність належного харчування та належних умов життя; як правило основний дохід сім'ї спрямований на харчування; особи не мають змоги користуватися платними послугами (медичними, юридичними, освітніми тощо); низький освітній рівень; як правило низький рівень тривалості життя.

Щодо визначення причин бідності в сучасному світі, то деякі науковці однією з найголовніших причин визначають низький рівень соціального забезпечення, тобто тим, хто цього потребує, в Україні виплачуються дуже не значні кошти, якими не можливо покрити всі необхідні для мінімально гарантованого якісного життя. Така ситуація спричинена загальним зубожінням населення та економічною нестабільністю в державі, що відображається у низьких заробітних платах, банкрутством у сфері малого та середнього бізнесу та скороченням соціальних виплат (наприклад, скорочення програми супсидіювання, зменшення соціальних виплат принародженні другої та третьої дитини тощо). Ще однією не менш важливою причиною можна назвати те, що ринок праці наразі перенасичений одноманітними професіями. В результаті чого, більшість представників таких професій змушені працювати на некваліфікованих посадах із мінімальною заробітною платою.

Можна виділити декілька основних причин, що провокують бідність в Україні: політичні (військовий стан); медичні, соціальні (інвалідність, старість); економічні (девальвація, криза, низький рівень зарплати); географічні (некомфортні та нерозвинені області); демографічні (високий відсоток неповних сімей); особистісні (алкоголізм, наркоманія, азартні ігри); кваліфікаційний (недостатність освіти). На думку Н. Коваленко, основою бідності є нерівність, яка породжена комплексом причин таких, як глобальні, загальноекономічні, трансформаційні та особисті. Дослідник І. Приходько вважає, що серед основних причин бідності можна виділити: економічні, політичні та соціальні [1].

Варто відзначити, що в сучасному світі окремою характеристикою бідності можна визначити соціальну ізоляцію, тобто виключення індивіда із суспільних і соціальних процесів, які впливають на рівень життя та розвитку конкретної громади чи соціуму. Наприклад, бідні особи не мають можливості брати активну участь у культурних заходах (відвідування театру, кіно, кафе тощо), користуватися певними видами транспорту (літак, автобусі, потяги тощо).

Більше того, існуючі масштаби бідності в суспільстві є головними бар'єрами рівного доступу населення до освіти. Так, у 2017 р. максимальний рівень доступу до загальноосвітніх навчальних закладів України спостерігався у Закарпатській (92,8%), Одеській (92,2%), Рівненській (91,5%), Херсонській (91,3%) та Черкаській (91,2%) областях. Найгірша ситуація склалася у Київській (90,2%), Хмельницькій (90,2%), Сумській (89,9%), Миколаївській (89,5%), Івано-Франківській (89,4%), Вінницькій (88,8%) та Львівській (86,2%) областях, в яких понад 10% дітей не мали доступу до середньої освіти (рис. 1).

Рисунок 1 - Рівень доступу дітей до середньої освіти у загальноосвітніх навчальних закладах (у відсотках до кількості дітей відповідного віку) за 2015 рік [3, с. 180]

Відсутність рівного доступу до загальноосвітніх навчальних закладів відображає освітню проблему, яку слід розуміти як нерівність, соціальну ізоляцію, що обмежує як індивідуальні можливості, так і ускладнює соціальний розвиток регіонів [3, с. 180].

Таким чином, соціальна ізоляція – це соціальне явище, в результаті якого певна група людей або індивід усувається від інших соціальних груп в результаті припинення контактів з соціумом.

В Україні найбільше на соціальні виключення впливають недоліки соціально-економічного розвитку соціуму сучасності та кризові явища, що в свою чергу тягне за собою бідність, безробіття тощо. Особливість нашої країни в тому, що не тільки бідність призводить до соціального виключення чи соціальної ізоляції. З цього можна зробити висновок, що наявні явища бідності та соціальної ізоляції перетинаються тільки в певній площині.

Дослідження соціального виключення в західних країнах проводяться тривалий час, оскільки дана проблема тісно пов'язана із проблемами дискримінації та обмеженого доступу до джерел підвищення добробуту та основних механізмів інтеграції в умовах постіндустріального суспільства. До 2002 р. в Україні вивчення соціального виключення проводилося в межах досліджень бідності як певний наслідок зубожіння окремих категорій та груп населення. Цими питаннями займалися В. Хмелько, Н. Ільченко, Р. Жиленко. Останнім часом практично відсутні роботи з даної проблематики, проте проблема набуває дедалі більшої актуальності [4].

Отже, проблема бідності є однією із ключових соціальних проблем України, яка потребує особливої уваги з боку органів соціального захисту населення, оскільки вона є причиною ряду інших гострих соціальних проблем. Крім того, постає необхідність пошуку нових підходів та методів запобігання таким явищам як бідність та соціальна ізоляція.

Список використаних джерел

1. Клевчик Л.Л. Шляхи подолання проблеми бідності в сучасних глобалізаційних умовах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eprints.ua.edu.ua/7598/1/4.pdf>

2. Піраміда потреб Абрахама Маслоу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%B4%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1_%D0%90%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D1%83

3. Ревко А. М. Диспропорції розвитку освітньої компоненти соціогуманітарного простору регіону.

Держава та регіони. 2019. №3 (108). С. 178-183.

4. Рєвніцева О.В. Соціальне виключення: проблеми визначення та дослідження [Електронний ресурс].

Режим доступу: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8940/08-Revimizeva.pdf>